

SZABADESÉS

Micsoda ötlet!...

Pintér Ákos perceken át furcsa szédülést érzett. Lép-
tei meglassultak, mintha lábát csak a tehetetlenségi erő
mozgatná. Valósággal elgyengült; ebből azonban nem
látszott egyéb, mint hogy lassú sétalépésekkel ér a
sarokra, ott megáll, és szétnéz az utcán. Semmi külö-
nöset nem látott. És nem is akart látni tulajdonkép-
pen, mert a megállás és tanácstalan szétekintés csak
óvatos színészi teljesítmény volt, láthatatlan szemek
számára, akik valahonnét bizonyára figyelik.

Mindig vigyázott arra, hogy komolynak és határo-
zottnak mutassa magát. Még akkor is, ha nem látta
senki. Nem fordulhatott meg csak úgy, egyszerre, hogy
a műhelybe visszaszaladjon. És különben is, az ötlet
– mely minden előzmény nélkül, villámlásként jutott
eszébe – a lehetőségek olyan sorát nyitotta meg előtte,
melyet át kellett gondolnia egy kissé. Lehúzta bundás
kesztyűjét, benyúlt finom szürke télikabátja zsebébe, és
megzörgetett egy csomó kulcsot. Aztán többi zsebeit is
sorra kutatta, miközben arcára tétova kifejezést pa-
rancsolt, s mikor így elhitette a járókelőkkel, hogy el-
hagyott valamit magától, visszaindult a kőfaragó mű-
helybe.

Odabenn sikongott a márványhasító gáttér. Poros, szobafestő kinézésű munkás ült a nagy vályú szélén, mely a márványtömbre csorgó vizet felfogta, és homokot szórt az acéllemezek meg a kő közé. Arrább vésők és kalapácsok csattantak, fehér por szállt a levegőben, és röpködtek az alabástrom-szilánkok. Pintér óvatosan magához szorította télikabátját, nehogy bepiszkolódjék. Ezt pedig szerény, szinte bocsánatkérő mosollyal tette; nem akarta, hogy pedantériája csorbát ejtsen kilenc éve jókarban tartott demokratikus magatartásán. Az üvegfallal elkerített irodahelyiségig állandó veszélyben volt világos télikabátja.

Benn a főnök csodálkozó arccal fogadta.

– Bocsáson meg, hogy ismét zavarom. Elfelejtettem megkérdezni valamit. – Pintér átnézett a rácsos üvegfallon, és miközben beszélt, a gáttér ütemes mozgását tanulmányozta. – Kérem, magánügy... Mennyiért csinálnak itt egy sírkövet? Azt hiszem, sajnós, nem sokára szükség lesz rá a családban. Szegény anyámnak. Bizony, kérem, szomorú dolog; igaz, már a kenyere javát megette.

Szomorkásan mosolygott. Előbb a mennyezetre pillantott, majd lassan a műhelyfőnök szemébe, s arca mindent hűen kifejezett, a fájdalomtól a gyakorlatias kíváncsiságig, az elmúlás örök törvényében való megnyugváson keresztül; pontosan abban a sorrendben, ahogy mindezt illendő és természetes végiggondolni. A fiatal férfi résztvevően nézett Pintérre.

– Hát igen, kérem... Attól függ, milyen anyagból óhajtja, mekkora lesz, mennyi munka kell hozzá. Ha megmondaná, milyen gondol esetleg...

– Ó, kérem, valami szerény kis emléket, mit is mondjak – megint kinézett az ablakon, és pillantását

végigfuttatta a műhely falához támasztott sírkövek fölöött. Kiválasztott egy fekete márványoszlopot, amolyan középest, ami egy szerény zsebpénzü könyvelési osztályvezető édesanyjának való, és rámutatott az üvegen keresztül. – Az ott például mennyibe kerül?

– Négyezerötszáz lej, fölállítással.

– Igen? Valami olyasmit szeretnék. Hát kérem... – széttárta karjait sokféle, bizonytalan jelentőséggel. Mit meg nem tesz az ember az édesanyjáért. Vagy hogy; bizony, szép pénz az, nem is tudom, mit mondjak. Ez a kiszámított mozdulat azonban legfőképp valami senkiben fel nem ötlő gyanú elleni védekezés volt. – Még a feleségemmel is meg kell beszélnem. Bár minél később lenne rá szükség. Na, köszönöm, köszönöm, kérem, bocsásson meg, hogy zavartam...

Kezet nyújtott a műhelyfőnöknek, és kabátját összehúzáva távozott. Micsoda ötlet!... Az utcán, a friss februári levegőben egészen felélénkült, és jókedvűen ment; határozottan, mint aki meglelt egy elveszett tárgyat. Elégedett volt magával. Néhány percre, amint ruganyosan, negyvenhét évét meghazudtoló fiatalsággal lépegetett a járdán, megfeledkezett a ragyogó tervről, és csak ebben az első tapogatózásban megmutatkozó zsenialitását csodálta. Anyja már megette a kenyere javát. Igen, ezt a népies mondást határozottan jókor használta. És minden benne volt, amit mondani akart ennek a faluról jött kőfaragónak. Hasznosak ezek a népszerű nyelvi formulák: megkönnyítik azt, hogy megértessük magunkat egyszerűbb gondolkozású felebarátainkkal.

Megállt, és megnézte az óráját. Most már nem érdemes a hivatalba bemenni. Keresett egy nyilvános telefont, és egyik bizalmas beosztottját utasította, hogy

írja alá helyette az ellenőrző füzetet. Aztán hazaindult, hogy sors-alakító ötletét megbeszélje a feleségével. 1953 február 18-ika volt, déli két óra.

*

A Domb utca onnan kapta nevét, hogy kifutott a város fölött álló halmokra. Több más, párhuzamos és merőleges meg a lejtő teraszainak vonulatát követő görbe utcával, ahhoz a kis negyedhez tartozott, melynek házait jórészt kisiparosok és tisztviselők építették még az első világháború előtt.

Özvegy Pintér Gáspárné háza a Domb utca legelején állt, éppen a sarkon, tehát némiképpen még a kissé előkelőbb Művész utcában. Magas volt, félig emeletes ház. Sarki része valóban emeletes volt: két üzlethelyiség volt a földszinten, ez a földszint azonban eltűnt az emelkedő talajban, és arrább már pincévé vedlett. Az üzlethelyiségeken kívül – melyeket egy szabó és egy kozmetikusnő bérelt – a ház négy szép szobából állott, konyhával és számtalan más helyiséggel. Kívül, amennyire a sűrű vadszőlőből kilátszott, okkerszínű falai voltak, későbbi festés eredményeként, mert eredetileg szürkének készült. Az ablakok sima, stilizált oszlopok közül tekintettek a kertre és az utcára, a tetőzet pedig, mely habarcsból formált dórívű gerendavégeken nyugodott, szerény öntudattal emelte kéményeit a környező háztetők fölé.

Pintér Ákos büszkén és éhes kielégítetlenséggel nézte a jól ismert építményt. Minden zugát ismerte: a malter legutolsó szemcséjét is a falak vakolatában; az alig észrevehető, szeszélyes vonalú repedést a padlás ajtaja fölött, mely harmincötben keletkezett a földcsuszamláskor, s tudta, melyik ablakszem hiányzik a

pincében, ahova vén kaszáspókok feszítettek vastag és poros hálót, hogy a ki- s beröpködő legyeket összefogdossák. Negyvenhét éve élt már a házban. Soha máshol nem lakott. És ezen a februári napon mégis úgy vette szemügyre, mintha először látná. Mert így, ahogy most, csakugyan először látta. Nem mint a régi otthont, ahonnan gyermekkorra tünde és halovány emlékeit idézi; és nem is az apa szemével, aki felnőtt fiának gyermekkacagását hallja ki a kert visszhangjaiból. Pintértől ebben a percben hihetetlenül távol volt minden érzézés. A ház valami anyagtalan dologként tűnt föl előtte: célként vagy a fölágaskodó akarat megfoghatatlan támaszaképpen; mintha mögötte egy láthatatlan világban ott tornyosult volna a ház *ideája*, önmagának kialakított torz, atavisztikus és veszedelmes formában. És ő mindebben elgyönyörködött.

Ugyanolyan friss és ruganyos volt, mikor ebédhez ültek a feleségével, mint kinn a sírkészítő előtt. Ágota unottan forgatta kanalát a hurutlevesben – telikóstolta magát a konyhán –, és inkább csak felügyelt ura étkezésére. Kövér és kissé közönséges arcán a szigorú vonás azt jelentette: „már négy éve imádkozom neked, hogy fogadjunk megint cselédet. A tíz körmömmel mosom az abroszt, meg ne próbáld elpecsételni”. A férj azonban ezúttal gátlások nélkül ebédelt. Csodálatosképp a zöldséges fasírozottal sem történt baj, és a kakaókrém se csöppent az abroszra. Evés után, mikor az asszony már asztalt akart bontani, Pintér kivett egy cigarettát a szalon-asztalkán álló ezüst tárcából, és szelíden visszatuszkolta feleségét a székre.

– Ágota lelkem, nagyon fontos dologról kell beszélnünk. – Rágyújtott. Arca sugárzott; belső izgalmától egészen megduzzadt, és hegyes, csőrszerű orra je-

lentőségét veszítette a húspárnák között. Hirtelen a beteg öregasszony szobája felé nézett, és tompított hangon folytatta. – Nehogy anyám kijöjjön...

– Komolytalan vagy. Tudhatod, hogy még felállni sem hajlandó. Ma már egyszer tisztába tettem, nem képes a vécéig menni. Na, mondjad, fiacskám, mert le kell szednem az asztalt.

– Mondom már. – Pintér füstkarikát fújt, gondolkozott a leghatásosabb fogalmazáson, aztán úgy döntött, hogy az egész folyamatot leírja. – Hát ide hallgass. Dél előtt sokat dolgoztam, gondoltam, elmegyek egy kicsit kiszellőztetni a fejemet. Elvittem az új cégtábla megrendelését a kőfaragó műhelybe. Mondom, elvittem, és aztán betelefonáltam, hogy már nem megyek vissza. Várj még egy kicsit, cicuskám, az asztallal. Szóval ott vagyok a kőfaragónál, és mikor kifele jövök, nézem a sírköveket, és arra gondolok, hogy nemsokára anyámnak is kell. Ekkor eszembe jut a végrendelete. Micsoda ötlet!... Érted? Visszamentem, és megkérdeztem, mennyibe kerül egy sírkő. Mit gondolsz? Négyezer-ötszáz lej!

– Ugyan! – Ágota felállt, és bosszús mozdulatot tett a kezével. Anyósa végrendeletét kitűnően ismerte: a ház öt részre oszlik, melyekből egy-egy a négy Pintér-testvére, az ötödik árából pedig sírkövet kíván. Más szóval ez a rész azé lesz, aki a sírkövet megcsináltatja. Ágota mindezt – nem egészen alaptalanul – utálatos ravaszkodásnak tartotta, mellyel a vénasszony be akarta biztosítani gyermekei gondoskodását. Majd éppen ők ugranak be! Ákos nyilván meghibbant. – Ugyan, hadd az ilyen alamuszi meséket. Mondd meg világosan, azt akarod, hogy mi csináltassuk meg az anyád sírját.

– Pszt, halkabban, cicuskám, minden szó behallszik az anyámhoz. Pintér lapos pillantást vetett az ajtóra, majd halkán folytatta: – Azt akarom, hát. Mert a sírkő csak négyezer lej, a ház ötödrésze pedig legalább negyven. Miért ne szereznők meg magunknak?

– Te Ákos. – Az asszony visszaült, és a szemébe hulló, gyanúsán világosszőke hajbokrokon át Pintérre nézett. Kezét térdén tartotta, vörös pongyoláján szétterpesztett ujjakkal, és előrehajolt, mintegy jelezve, hogy nem akar sokáig idegeskedni. – Nekem hiába beszélsz. Mit érünk mi még egy házrésszel? Ugyanitt fogunk lakni, még Domokosékat se pakolhatjuk az utcára. El sem adhatjuk öröklakásnak. Akkor pedig mit érsz vele a mai világban?

– De cicuskám, figyelj csak ide. Még nem mondtam el az egészet. Ha anyám meghal, Erzsókat úgyis ide kell vegyük, mert még a nyakunkra tesznek valakit. Károly Kanadában van, még csak azt nem tudom, Maniékkal mit tegyünk... Nem érted?

– Nagyonis értem. Eddig tartottuk az anyádat, most majd a nővéredet fogjuk tartani. S anyádnak építetünk egy kriptát. Nem így gondoltad?

Pintér idegesen felugrott, és néhány lépést tett anyja szobája felé. Fülelt, az áthallási viszonyokat igyekezett felmérni. Majd megnyugodva és magabiztosan állt a felesége hátához. Átfogta két kövér vállát, hegyes orrát bedugta a rendetlen hajbokrok közé. De korántsem kedveskedésből, hanem mert halkán és bizalmasan akart beszélni. Ebből a rövid, átsuttogott negyedórában dőlt el Pintérék sorsa.

Sötét lett a szobában. A jótékony homály eltüntette Ágota képéről a tág pórusokat, és eltompította haja természetellenes szőkeségét is. Ahogy a tárgyak világos

fénye megfakult, úgy derült fel haragos arcán egy fajta kéjes, valami szinte más világból származó boldogság. Vagy inkább ennek makacs követelése. Szemében zöld sugár gyúlt, akár a ragadozók szemében.

– Te Ákos, te igazán okos ember vagy. Vigyázz, bízd rám a dolgot, ne tégy semmit nélkülem, és ne szólj másnak. Te Ákos, ha mi ezt megcsináljuk. ..

Felálltak, s Pintér átölelte felesége derekát. Igen, ezt a percet már ott, a kőfaragó műhelyben maga elé képzelte. A férfikoncepciónak győznie kellett a fehérnép szüklátóköri kicsinyességén. És győznie kellett az ösztönök mélyéről felviharzó vad lendületnek is, mely szét fogja feszíteni a szűk és unalmas életformákat. Nyugalom, mondta magának, s vigyázott, hogy még az asszony előtt is higgadtnak, szinte méltóságteljesnek látsszék. A cinkosság buja bizalmasságával lapogatta meg Ágota hátát.

Az ablakhoz léptek. A házban, melyet máris magukénak éreztek, furcsa és rosszindulatú homály kúszott végig a szobákon. De ez az ő elemük volt, minden fülledtségével. Nem látták, vagy meg sem akarták látni, milyen tisztán és fehérén ragyog odakünn a hó; lenn a völgyben és az utcákon és mindenütt az egész városban.

*

Erzsóka, Pintér idősebbik nővére, harmincnégy évig lakott a Vasvári Pál utcában. Harmincnégy esztendő leülepedett emlékeit és kitaposott formáit: egy halk és tragikus élet szelíd folyását borította fel Pintér, mikor márciusban Erzsókát odaköltöztette magukhoz.

Addig egyedül lakott. Egy szobájában, kis konyhájában és a szomszédos tűzfal melletti keskeny föld-

csíkon, ahol virágait ápolta, mélységes gyász borongott, mely az évtizedek folyamán egyre vesztett hasogató kínjából, míg csak nem foszlott szomorú és halvány emlékké. A szoba nagy, kettős ágya és a pohárszéken az örökké csillogó edények egyetlenegy nap, egy röpke huszonnégy órába zárt élet emlékét őrizték. Erzsóka egy napig élt ebben a házban a férjével. Miután megesküdtek, Váradra mentek az anyósáékhoz, nászutazásra. Két hétig tartott. És mikor hazatértek, egy napig éltek még együtt. Ez volt az ifjú férj szabadságának utolsó napja. Másnap kettévágta egy mozdony az állomáson. Vasúti forgalmista volt.

A Vasvári Pál utcai egyetlen naphól már semmire sem emlékezett Erzsóka, csak a reggelijükre. Ez az egy dolog – ahogy férje megitta a teáját – kísérteties élességgel maradt meg tudatában. A megható és csodálatos kép mellett még egy borzalmas emléket őrzött, mindjárt az utánavaló hónapból. Ez az volt, mikor elvétette a gyermekét. Nem akart árvát szülni, s ugyanakkor mélységes hittel remélte, hogy belehal a műtétbe. Mikor felépült, kétségbeesve jött rá, hogy eldobta magától szomorú szerelmük egyetlen élő hajtását. Ekkor esett vallásos mániába. Teljesen megszüntette kapcsolatait a családdal. Egy-egy lapot írt minden évben Károlynak, aki akkor már négy éve Kanadában volt, s Margit húga kereste fel még néha, mikor ellátogatott Temesvárról az anyjához. Ő ugyanis oda ment férjhez. Ákos pedig kétszer-háromszor járt nála egy esztendőben, s az anyja is csak ilyen időközökben látta. Erzsóka mindössze a pápával tartott fenn szoros, de egyoldalú összeköttetést. A szerencsétlenség után két évvel írta első levelét, s azóta hetenként és rendszeresen újabbat és újabbat, melyekben makacsul kérte,

hogy avassák szentté a férjét. Erről nem tudtak a családban.

Pintér sokkal nagyobb ellenállásra számított a nővére részéről, mikor magukhoz hívta. Meglepődött azon, hogy Erzsókat csak a józan és gyakorlati kérdések foglalkoztatják, s egy szóval sem említi ragaszkodását a régi lakáshoz. Halkan és szaporán beszélt, világos értelem csillogott a szemében. Pintér annyira felületesen érintkezett azelőtt vele, hogy most, mikor alaposan ráfigyelt, el kellett ámulnia egészen.

– Jó lesz, Ákoskám. Elsegítek én itt-ott a feleségednek. Majd kijövünk valahogy. Nekem csak egy sarok kell, ahova meghúzódhassam.

– Hát persze, kicsi Erzsók – mondta Pintér harsányan, üres és tetszetős fordulatokat keresve, mint ahogy az egyszerűeknek tartott emberekkel szokott beszélni.

– Ahol ketten megvannak, hárman is elférnek. Az álland sem fog felkopni, ott kosztolsz nálunk...

– Na-na, van nekem pénzem, nem élek majd a ti nyakatokon. Kapom rendesen a nyugdíjat, még félre is teszek belőle. Bizony, hiába nézel.

– Hát persze, persze. – Pintér hirtelen arra gondolt, hogy máris rátérhet egy későbbre tervelt beszélgetésre.

– Nem akartalak bántani, Erzsókám. Természetesen a magad gazdája leszel, alá is írhatunk valami szerződésfélét, hogy szabályozzuk, ugyebár... az együttlétünket...

Két hét alatt rendbejött minden. Tízezer lej lelépést kapott Erzsóka szép lakásáért, melyet a legnagyobb titokban játszott át egyik kollégája kezére. Ő tárgyalt a nővére helyett – aki valójában nem is tudott az ügyletről –, és tizenötezer lejt kért a különzelkes egy szoba konyháért. Megegyeztek tizenkettőben. Harmad-

nap közölte kollégájával, hogy a nővére felajánlott neki kétezer lejt a közvetítésért, ezt ő persze nem fogadja el, tehát nem kell kifizetnie. Így csupán tízezer lejnyi összeget, de egy hálás és titoktartó tisztelőt szerzett magának.

Felhős, koratavaszi délután költözött hozzájuk Erzsóka. Sokáig tartott a szürkület. Az utcákon alig volt már hó, csak a domboldalakban, a kerítések közt húzódott meg egy-egy csapzott, pizsokszürke darabban. A Művész utca és Domb utca fáin nedves rügyek duzzadtak, s a szél a mezőkről friss, felázott föld illatát hozta. Pintérék kertjében már ágaskodott a hó alól kibukkanó fű, és a ház sarkánál földbe süllyesztett kanálisba szakadatlanul kis csermelyek csurogtak. Gizike, Domokosék négyéves lánya – ezek a bérbeadott szobában laktak –, papírhajókat eregetett egy csöppnyi, sebesvízű patakon.

Hat óra fele a nyugati égbolt kitisztult, s enyhe fagy settenkedett elő a kertek homályos szögleteiből. Sötétedett már. Domokosné behívta Gizikét. A ház biztos körvonalai elvesztek a homályban, s a behemót építmény úgy tornyosult a környező házacsák fölé, mint gyötrelmes és sötét emberi törekvések halma.

Ekkor ment el a teherautó, mely két fordulással öccséhez szállította Erzsóka szegényes holmiját. Pintér az előszobában parolázott a szállítómunkásokkal és pálinkával kínálta őket, amit vastag konyhai csuprok-ból ittak. Miközben maga épp csak hegyes orrát dugta a szilvóriumba, hangosan dicsérte a rakodók derék munkáját. Valóban, mindent helyére tettek, sőt a fölösleges tárgyakat is felhordták a padlásra; úgy, hogy három óra alatt a költözés és berendezkedés megvolt.

Éppen csak takarítani kellett utánuk. Pintér itallal és lelkes szavakkal fizetett a többletmunkáért. Úgy tett, mintha maga egy széket se tudna elmozdítani helyéből, s hihetetlen teljesítménynek vélné, hogy négy ember vállára vesz egy szekrényt. Végül a sofőr, aki nem kért pálinkát, dudálni kezdett, és Pintér nagy öröme végeszakadt bratyizásuknak.

Ágota sepert, s közben a bútorok új elrendezését szemlélte. Eszébe villant egy-egy másfajta megoldás, de mindannyiszor rájött, hogy nem jobb az eredeti elképzelésnél. Már egy hete leltárba vették Erzsóka ingóságait, és százszor is megtárgyalták, mit hova tesznek.

Erzsóka benn volt édesanyjánál, a belső szobában. Ide tették az ágyát – egyik felét a nagy kettős ágynak, melyben egyetlen éjszaka hált a szerelmesével –, s azt vetette fel éppen. Közben az anyjához beszélt. Özvegy Pintérné bénán feküdt egy nagy hintaszékben; tagjai, melyeket mozdítani nem bírt, kókadtan csüngtek. Úgy-lehet, nem is hallott már.

– Most már itt fogok lakni édesanyámnál. Két öregasszony. Bizony, én is alig vagyok fiatalabb magánál. Hány éves maga? – Halkan, halvány mosollyal beszélt, mintha valami mulatságos és kissé szomorkás történetet mesélne vékony, éneklő hangján. Nyoma sem volt benne a legutóbbi józan értelmességnek. Időnként odament az öregasszonyhoz, és letörölte a csepegő nyálat merev, lilásszürke ajkáról. Ez máskor – Ágota gondoskodása folytán – egy marék vattára folyt le, melyet mellére tettek, s melytől állandóan pihés volt fekete szövetrohájja. Miközben kinn a takarítás folyt, békés egyetértésben maradt magára ez a két különös, egymástól idegen lény.

Ugyanakkor Domokoséknál, a másik lakásban, első ízben támadt nézeteltérés a férj és feleség között. Gizike szürke szemét kerekre nyitva és gömbölyded állát tenyerére támasztva figyelte szokatlanul viselkedő szüleit. Domokos zsebre tett kézzel sétált le s fel a szobában. Felesége az asztal mellett ült, melyre hosszan kinyújtotta telt, fehér karját; felfelé fordított, hívogató tenyérrel.

– Ülj le, András, beszéljünk okosan. Kérlek, hadd abba ezt a sétálást. Gyere, ülj le, és fogd meg a kezem.

– Mondd csak, Ilonka. – Domokos végre leült az asszonnyal szemben, és megfogta a kezét. Az pedig szelíden megszorította. De a férfi nem tekintett rá, lehajtotta fejét, és a csipketerítő mintázását vizsgálta.

– Jól van, hát mondom. – Domokosné sóhajtott, és elengedte az ura kezét, mert nem így akarta. Hanem folytatta mégis. – Látod, Pintér nagyon jól tudja, hogy számítottunk a másik szobára. Most, mikor az öregasszony haldoklik, idehozta a nővérét, hogy maradjon valaki benne. Már rég be kellett volna adjuk az igénylésünket.

– Nem tehettem meg. Nem tudtam megtenni. – Domokos újra felkelt, és róni kezdte a szobát. Aztán megállt, és előredőlve, zsebre dugott kézzel nézett a feleségére. – Hogy írjam meg a kérvényt? Tisztelt lakáshivatal, a szomszédunkban megütött egy öregasszonyt a guta, és nem húzza már sokáig. Kérem előjegyezni, hogy mikor kikészül, alulírott Domokos András villanyszerelőnek utalják ki a szobáját. Így gondoltad? Hogy adjam be a kérvényt, mikor még él a vénasszony?

– Nem így gondoltam, András. Egyszerűen beadjuk az igénylést. Nincs abban semmi...

– De van, Ilonka. Értsd meg, hogy félek magunktól. Félek, hogy várni fogjuk a szegény öregasszony halálát, mint valami nyavalyás polgárcölyök, aki örökséget les. Te nem félsz ettől? Nem félsz, hogy is mondjam, hogy bepizkoljuk magunkat? Nem leshetjük, mikor fordul fel, nem is akarok erre gondolni.

– És úgy látszik, arra sem akarsz, hogy szeptemberben már négyen leszünk... – Ilonka könnyes szemmel nézett férjére. Nyílt, fehér arca a gesztenyeszínű haj koszorújában és meleg szemei vegyest sugározták szeretetét és enyhe megbántottságát. – Azért, látod, neked is van igazad... Semmi közöm az öregasszonyhoz, igazán élhetne tőlem még vagy száz évig. De te túljó vagy, András. Mikor akarod a kérvényt beadni? Látod, én tudom, hogy ez a Pintér egy sötét muki, ez egy gazember. Mit gondolsz, miért hozta ide a nővérét? Hogy ne maradjon a lakás üresen... De én nem bánom, igazad van, tán csak bepizkolnánk magunkat. Majd csak megleszünk itt is...

Elsírta magát. Domokos hozzászaladt, melléült, becézni kezdte. Kissé zavarba hozták felesége szavai, ugyanakkor nagy melegség ömlött el benne.

– Ne sírj már, kedves. – Megfogta az asszony kezét, majd kinyújtózott a széken, és hunyorogva nézett a villanykörte fényébe. – Látod, felgyült a városban a lakosság, mert eddig csak arra volt időnk, hogy gyárat építsünk. Elhiheted, hogy ez fontosabb volt a lakásnál. Meséltem neked, mikor a havasalji kis erőművet szereltük, sátorban laktunk, a családos emberek pedig deszkabarakkban... De most már fogadok veled, hogy egy éven belül két szobás, fürdő-

szobás lakást kapunk a gyártól. Elhiszed?... Azért most mégis átmegek, és beszélek a Pintér fejével.

Az asszony kissé fáradtan bólintott. Nem, ő igazán nem kívánta szegény Pintér néni halálát. És jól tudta, hogy nem az öregasszonnyal állanak szemben, akit kora és betegsége, mely emberi mivoltából kivetkőztette, már régen leemelt a társadalmi küzdelmek sakktáblájáról. Pintérről volt szó, akiben helyes ösztönnel ravasz kispolgárt érzett. Valamikor ebben az egy szobában sem lett volna kötelessége megtérni őket, hacsak nem éhezett rá a lakbérre. Most azonban egy olyan erkölcs nevében fondorkodik ezzel a költözéssel is, melyet több mint tíz éve – sajnos nem egészen nyomtalanul – kiradíroztak az emberek lelkéből. Ezenkívül pedig, amíg a tömeges lakásépítkezés megindul, Domokosné úgy érezte, hogy kézzelfoghatóbb a szomszédos szoba.

Pintér a konyhában fogadta főbérlőjüket.

– Foglaljon helyet, kérem, bocsásson meg, hogy nem viszem a szobába, de olyan felfordulás van... – Elővette a megmaradt szilvapálinkát. – Parancsoljon, foglaljon helyet...

Domokossal egész másként bánt, mint a többi hasonló munkásemberrel. Nem használt népies szavakat, ellenkezőleg, igyekezett nagyon is választékosan beszélni. Néha egy-egy alulról felfele néző, barátságos pillantással – hogy kölcsönös egyenrangúságukat kihangsúlyozza – megkérdezte: Ért engem, ugyebár? És kezitcsókolomot köszönt a feleségének. Meg volt ugyanis győződve arról, hogy ez a modor csöppet sem sértő, sőt egyenesen hízelgő Domokoséknak, de bizonyos félszegséget okoz majd bennük, ami őt hozzájuttatja az éppen szükséges fölényhez. Ez a számítás valóban bevált.

– Hát kérem, érdemben még nem beszélhetünk a dolgról, amíg szegény anyám él – felelte körmönfontan. – Az pedig, kérem, kézzelfogható valóság. Természetesen, mihelyt az állapota válságosabbra fordul, részletesen megbeszéljük a maguk nagyon is érthető, hát... igényét. Ugyebár, megértett engem?

*

- Részvétem, Ákos...
- Fogadd őszinte részvétünk...

Pintér kalap nélkül, magasra emelkedve állt az áprilisi szélben a sírhalom előtt. Kövér arcán lilás foltok terjengtek a szenvedéstől – vagy a borotválkozástól –, szemei alatt megduzzadtak és sötét színt öltöttek a lefittyedt táskák, és orra valahogy megvékonyodott. Az ismerősök, akik részvétüket nyilvánították, megegyeztek egymás közt abban, hogy Pintér Ákost módfelett megviselte édesanyja halála.

Valójában erősnek és szilárdnak érezte magát. A külsején észlelt változás csak az éjszakázás eredménye volt, melyet idegileg tökéletesen kibírt. Esze frissen, gyorsan járt: intézte az egész temetést, és manőverezett a családi ügyekben. Ebben a pillanatban is párhuzamosan futott jó néhány gondolat az agyában. Domokosékat nézte, akik szintén eljöttek, s arckifejezésükből további magatartásukra próbált következtetni. Ugyanakkor Erzsókára is gondolt. Nővére, mikor a koporsót leeresztették, hisztérikus sikoltozásba kezdett, úgyhogy el kellett vinniük onnét. Béla cipelte magával.

Bélán külön és egyfolytában törte a fejét az egész szertartás alatt. Terveiben eddig is szerepelt, de valahogy engedelmes gimnazista fiukat képzelte maga elé

ilyenkor. Béla már négy éve tökéletesen távol élt tőlük. Vásárhelyen járt az orvosi karra, negyedéves volt. Ott töltötte téli vakációit is legtöbbször, nyáron pedig megtakarított pénzén utazgatott az országban; egy esztendőben legfeljebb két hetet töltöttek együtt. Pintér és felesége – különös vonása volt ez természetüknek – nem voltak túlságosan oda egyszerű fiukért. Annak idején egyikük se kívánta világrajönni, de később kaptak csak észbe, s így jött az alkalmatlan kis lény a világra. Már gyermekkorában sem vonzódott ő se hozzájuk, mióta pedig egyetemen volt, valósággal elidegenedtek egymástól. Ez aggasztotta legjobban Pintért. Mégpedig nem valami apai érzélgősségből, hanem mert észrevette, hogy gondolkozásuk is eltérő. Nem baj, gondolta, miközben a koszorúkat igazgatta a síron, férfiasan és egyenesen fogok vele beszélni.

Még egy utolsó pillantást vetett a sír fejénél álló egyszerű terméskő-oszlopra, melyen fekete betűk hirdették, hogy alatta fekszik özvegy Pintér Gáspárné; nyugodjunk meg Isten akaratában. Ezerötszáz lejt takarítottak meg az eredetileg előirányzott pénzből, ennyi volt a különbség a kő és márvány közt. A szertartás alatt kissé kényelmetlenül érezte magát, mikor Margit nővére a sírkövet nézte hosszan és elcsodálkozva. Egy másodpercig megbánta, hogy ennyire krajcároskodtak, mert ha Margit nem is, de tán a férje még szemükre fogja vetni a tisztátlan kezű ingatlan-szerzést.

A tömeg lassan eloszlott, Pintér velük ment. Jobbra-balra köszöntött, az ismerősöket egy-egy kézfogással lerázta, majd megkereste Margitot és a feleségét. Ott álltak az iroda előtt, mindketten sűrűn lefátyolozva,

fekete kabátban, fekete harisnyájukkal, és búcsúztak az eltávozóktól. Pintér mérhetetlenül sajnálta, hogy nincs fekete kabátja. A két gyászos nő között világosszürke felöltőben kellett mennie, melyen csak a gallérjára tűzött széles fekete szalag jelezte tiszteletreméltó bánatát. Szeretett volna komornak és méltóságteljesnek látszani, hogy megcsodálják, s hogy gögös mártíromságát meghurcolja az utcákon, mint valami fekete palástot. Minél aljasabb és kicsinyesebb lett, annál inkább vágyott rá, hogy az emberek nagy és fennkölt léleknek higgyék.

Az Egyesülés tér sarkán taxiba ültek, és hazahajtottak Domb utcai házukhoz. Bélát és Erzsókat ott hon találták: a szalonban voltak. Így nevezték legújabbban a közbelső szobát. A kis özvegy a legmélyebb fotelben feküdt, és aludt. Fekete ruhájában, törékeny, szinte lányos testével úgy feküdt a bútor vörös huzatán, mint egy ottfelejtett félpár kis kesztyű. Pintérék az előszobában hagyták kabátjukat, és becsődültek a szalonba. Erzsóka nem tért magához.

– Különös volt – magyarázta Béla, fejét nagynénje fele billentve. Nem volt a hangjában különösebb rokonszenv, tárgyilagosan beszélt, mint valami klinikai esetről. – Apám, ha jól emlékszem, azt mondtad, hogy sohasem emlegette a férjét, mióta itt van. És hogy kétféle viselkedését tapasztaltatok. Az egyik, mikor élénk és értelmes, a másik, mikor elgondolkozó, szomorú és... szóval, hogy a te kifejezésedet használjam, látszik rajta, hogy dilis. Neked az a véleményed, hogy ilyenkor a tragédiára gondol? Meg vagyok győződve, hogy eszébe se jut. Azt hiszem, alapjában el is felejtette az egészséget.

– Nincs igazad, fiacskám. – Ágota, aki legtöbbet volt együtt sógornőjével, hiteles adatokkal szolgált Erzsóka felől. – Mikor elszomorodik, sokszor emlegeti, hogy ő szegény özvegyasszony s hogy egyedül van, már nem is tudja, mióta.

Béla le s fel járt a szalonban. Anyja, apja és Margit nagynénje sorra leültek, és ide-oda mozgó fejükkel követték ezt a megfontolt sétát. A fiatalember kissé kiszámított volt. Szép barna arcán – mely anyjára hasonlított, csakhogy itt a közönséges vonások férfiasá nemesedtek át – megjelent a szakértő fölényes kifejezése. Béla huszonkét esztendő volt, és ebben a fölényes kifejezésben csakis valami gyermeki póz mutatkozott meg, nem pedig az orvos nagyképűsége. Jóllehet annak szánta még saját maga is. Mert érezte, hogy a fotelben ülők – különösen pedig vagy éppen kizárólag csak apja és anyja – valamiképpen mérhetetlenül idegenek számára, és annyira idegesítette furcsa idegenségük, hogy ezt neki magának is szántszándékkal ki kellett hangsúlyoznia. Ezért nem is ült le közéjük.

– Nagyon tévedsz, anyám. Amit Erzsóka néni az özvegyiségéről beszél, semmi kapcsolatban sincs az ő történetével. Ez egy szerencsétlenségi komplexum, mely hogy úgy mondjam, föléje tevődött valódi szerencsétlenségének. Lehetnek azonban percek, amikor eszébe jut igazi tragédiája. A temetés például eszébe juttathatott egy régi, hasonló szertartást, mert holtbiztos, hogy nem a nagymamáért sírt. Hiszen azelőtt egész normális, szinte vidám volt. Taxiba tettem, útközben megálltunk egy patika előtt, és vettem valami nyugtatót neki. Még legalább másfél óráig alszik.

Odament a nagynénjéhez, és megsimogatta fehér, apró ráncokkal bepókhálózott homlokát. Ebben a pillanatban mindnyájan Erzsókára bámultak; miközben róla beszéltek, megfeledkeztek arról, hogy ott van közöttük.

Délután fél hat lehetett. A temetés izgalmai közepette nem ebédeltek. Pintér, miután letárgyalták Erzsókát, átvette a szót, és javasolta feleségének, hogy tálaljon. Ágota szabadkozott, hogy nem is főzött még semmit, ekkor Margittal kimentek a konyhába. Minden úgy történt, ahogy előre megbeszélték. Az aszszony – Erzsóka miatt – titokban intett Pintérnek, hogy menjen át Bélával a másik szobába.

Három nap alatt teljesen átalakították az öregaszszony szobáját. Tárgyait eltüntették, s a helyiséget meg rakták olyan dolgokkal, melyeket maguk halmoztak fel házasságuk folyamán. Odakerült a férj nagy tölgyfaíróasztala, mely uralkodni látszott az egész szobán üres és ünnepélyes komolyságával; oda került a könyvszekrényük is, tele díszes kötésű, alig használt könyvekkel; s mindez a kerek, bronzperemű dohányzóasztallal meg a két bőrbevonatú székkal, férfias dolgozószoba jelleget kölcsönzött Erzsóka papírforma szerinti lakosztálynak.

Ebben a férfias miliőben akart Pintér beszélni a fiával. Beültek a bőrhuzatú székekbe, cigarettával kínálta Bélát, majd miután előzékenyen tüzet adott és néhány közhelyszerű kérdést tett fel az egyetemről, felállt, és kivette özvegy Pintérné végrendeletét a kulcsra járó íróasztalfiókból.

– Olvasd el – nyújtotta a fiúnak.

Béla figyelmesen olvasta az erősen dült betűs, reszketeg vénasszony-írást, és közben többször is beleszí-

vott a cigarettába. Hosszan böngészte az egyetlen ívet, majd az asztalra tette.

– Igen. Miért mutattad?

Pintér állva maradt az imént, székére támaszkodott kinyújtott karral. Csak az ujjhegyeivel érintette a két bőrpárnát. Barátságosan nézett Bélára.

– Mert részben szó esik rólam is benne, s ez azt jelenti, hogy a mi közös ügyünk. Látod, nem találkozunk túl gyakran, te pedig, Bélus, anyád meg a jómagam szabadelvű, hát... nevelése folytán, ugyebár, mindig bizonyos függetlenséget élveztél. De vannak kérdések, amiket együtt kell megoldanunk. Ide hallgas, miről is van szó. – Megköszörülte a torkát. – Ez a ház, amint a végrendeletből is láttad, öt részre oszlik. Az egyik rész tehát, az egyik ötödrész, eleve a miénk, mert szegény anyám rám hagyta. Miénk ezenkívül újabb egyötöd, a sírkőért. Közel egy hónapja csináltattuk meg, csak a halálozási dátumot vésettük bele most. Ha már ez volt a bogara szegénynek, egy napig sem akartam jeltelen sírban tudni. Meg kell mondanom, hogy a sírkő nem került annyiba, mint a ház egyötödének reális értéke. De nagy áldozatot hoztunk miatta. És éveken keresztül mi tartottuk az anyámat. Tehát jogos és méltányos, hogy hozzájussunk a második egyötödhöz is. Te is így látod?

– Folytasd csak, apám.

Pintér erre hosszan és aprólékosan elmondta, hogy íratott alá Erzsókával is egy szerződést, melyben nővére lemond házrészéről az ő javára. Meggyőzően bizonygatta, hogy a szerencsétlen nőnek igazán semmi szüksége se pénzre, se házra, s legtöbb, amit adhat tak neki, hogy magukhoz veszik. Megmutatta az írást Bélának.

Aztán azt is elmondta, hogyan írt Kanadába Károlynak. Felajánlotta, hogy megveszi a házrészét, úgyis egyedül neki van rá szüksége a testvérek közül. A pénzt, igaz, nem lehetett volna kiutaltatni, de erre nem is volt szükség. Pintér odalépett a fiókhoz, kivette belőle Károly bátyja levelét és átnyújtotta.

A fiatalember megvizsgálta a borítékot: csakugyan Kanadából jött, Mr. Charles Pinter-től. Kézírásos levél volt benne, magyarul és majdnem tökéletes helyesírással; valamint egy angol nyelvű hivatalos íromány. Átfutott a levélen, mely aprólékosan beszámolt Károly bácsi és felesége egészségi állapotáról, végül pedig az utolsó bekezdésben ezt tartalmazta:

„Amint pedig írod, hogy a két húgomnak nincs szükség a házra, természetes átadom neked az én részemet. Ne gondolkozz a pénzen, mert én örökbe adom és itt küldöm a nyilatkozatot, amit megcsinált egy notary public. Sok egészséget a házhoz!”

– Gratulálok – mondta Béla, és a papírokat az asztalra tette. – Szóval háztulajdonos vagy.

– Igen, Bélus, van egy szép házunk. Még csak Margit van hátra. De az az egyötöd már nekik sem hiányzik. Temesváron a saját házukban laknak. Nekik határozottan fizetni akarok, részletekben legalább. Még ma este megbeszélem ezt a dolgot Margit névével... Most jön az, amiről veled akartam beszélni. Holnap-holnapután az egész ház a mienk lesz.

Felét azonban a te nevedre szeretném írni. Manapság, mikor annyira kevésbé rokonszenveznek azokkal, akik gyűjtöttek egyet-mást, én így sokkal helyesebbnek tartom. Szeretném, ha itt maradnál még néhány napig, amíg elintézzük ezeket a formaságokat.

Béla felállt, és vagy kétszer végigrótt a szobát. Kigombolta kabátját, s egyik kezét nadrágzsebébe dugta. Micsoda család ez, ahol mindenkinek elmegy az esze! Mert az első pillanatban így fogta fel az egészet.

– Szó sem lehet arról, hogy valamit is reám írasunk. Ezt csak úgy, előljáróban. De most kérlek, hallgass meg, és felelj őszintén: van-e értelme az egésznek? Minek neked az egész ház? Hát nem te laksz benne? Már a sírkövön is megállt az eszem, hogy az Erzsóka néniel kötött szerződésről ne is beszéljek.

– Ide hallgass – mondta Pintér kissé sápadtan. – Van egy szép házunk. A miénk, érted, a mi nevünkre telekkönyvezik. Megér vagy kétszázezer lejt. Csak Margitnak kell kifizetni az egyötöd árát. Örültség volna nem kapni rajta.

– Jó, de mit érsz a házzal? Megértem, ha nem volna hol laknod. De hát nincs itt az egész? Megéri még csak a fáradságot is, hogy egy nagy könyvben, az adóhivatalnál vagy mit tudom én hol, ott szerepeljen a neved, mint tulajdonosnak?

– Ide hallgass – mondta Pintér még egyszer, és leült, mert ugyanazt a furcsa gyengeséget érezte a lábában, mint egyszer ott a sírkőkészítő előtt. Csak-hogy most merőben más volt az oka. – Van egy szép házunk. A ház mindig érték, akármilyen is lesz. Mi az, hogy benne lakunk amúgyis? A miénk lesz, nem az anyámé vagy nem tudom kié: a mi tulajdonunk!

Érezte, hogy nem tudja megmagyarázni fiának, amit annyira akart; kínlódva figyelte, hogy szavainak nincs semmi súlya. Kereste azt a meggyőző érvet, mely egyszerűen világossá tenne mindent az ostoba kölyök számára. De nem volt ilyen érv. És akkor fel akart

állni, hogy vadul és tajtékozó szájjal elüvöltse az egyetlen nagy igazságot: Kell! Kell és kell, érted?

– Hallgass meg nyugodtan, apám. – Béla visszaült a székébe, és cigarettára gyújtott. – Az előbb mondtál valamit, azt hogy „akárhogy is lesz”. Tudom, mire céloztál. Nagyon kérlek, ezentúl kímélj meg az efféle célozgatástól. Mindig okos embernek számítottalak. Ha elhítenéd velem, hogy erre komolyan gondolsz, azt kéne mondanom, hogy enyhén szólva... nem ítélsz józanul. Dehát ez a lehetőség, remélem, elesik. Most pedig értsd meg, hogy háznak ma csak egy értéke van: mégpedig az, hogy megvéd az esőtől és a hidegtől. Szerencsére a ti három szobátok rendelkezik ezzel a tulajdonsággal.

– Elég! – ugrott fel Pintér. Nem talált logikus érvet, helyette azonban ebben a percben sokkal értékeőbb ötlete támadt. A nagy „kell” semmivé foszlott; már nem kellett a ház, nem kellett úgy, a telekkönyvben. Minden porcikáját beteg öröm járta át az új lehetőségre. Haragosan pattant fel, de most lenéző gúnnyal folytatta: – Ismerek én is néhány marxista definíciót. Ön, tisztelt uram, a használati értékről beszél. Van csereérték is, ugyebár...

Béla megdöbbsent. Eddig csak az ingatlanához görcsösen ragaszkodó kispolgárt látta, most azonban kiütközött apjából a spekuláns. S az ötletet talán éppen ő adta!... Pintér valóban csak a házat kívánta eddig, de azt is – mióta megsejtette a lehetőséget – valami hihetetlenül mohó és emésztő vággyal, mely szükségképp kielégítetlen kellett hogy maradjon az első beteljesülés után. Ez a pokoli ösztön, mely megszállta, mint a visszakísértő halottak lelke, s mely eddig – maga előtt is – szerény kis ambíció báránybőrében

álcázta magát, lendkerékként fordult át egy még hatalmasabb étvágyba. Bélát feldühítette a magázás, apjának ez az ostoba idétlensége: ő is felugrott.

– Úgy! Akkor pedig meg kell mondanom, hogy tisztességtelenül jártál el! Megloptad a testvéreidet!

– Mit vesztettek? – mosolygott hidegen Pintér. – Egy olyan használati értéket, melyet úgyszemint használtak. Tehát ne izgulj.

Béla elképedve ült vissza székébe. Kiadta mérgét, és most úgy érezte, hogy valami kegyetlen logika csapdájában vergődik. Gyűjtötte a szavakat, hogy erre is meg tudjon felelni, aztán dühös keserűség lett úrrá rajta. Elmegy innen, s akkor füttyül mindenre. Nem fogad el többé egy banit sem az apjától. Tanítványokat szerez, vagy a klinikán keres majd munkát, ezen még gondolkozni fog. Töprengve meredt a szoba sűrűsödő félhomályába.

Ebben a pillanatban kopogtak: Ágota jött be Domokosékkal.

– Gyújts lámpát, Ákos, mit ültök itt a sötétben? Most már, ha mama meghalt, nem állhat meg a világ... – Tudja, Ilonka – fordult Domokosnéhoz –, az uramat egészen tönkretette szegény édesanyja halála. Na, bocsássanak meg, nekem dolgom van a konyhában. Még nem ebédeltünk.

Felgyújtotta a villanyt, és kihátrált az ajtón, férje pillantását keresve. Pintér felfogta tekintetét, és hidegen összevillant a szemük. Tudta, hogy Ágota Margittal beszél, házrészüket alkussza, különben maradt volna mindenképp.

Gonosz ravaszság fejlődött ki benne az utolsó időben. Fogott két széket az íróasztal mellől, s a dohányzóasztal elé helyezte őket: ki a szoba légüres té-

rébe, két méternyire minden más tárgytól, ahol semmiben sem lehetett megtámaszkodni. Ide ültette a házaspárt, akikre élesen szórta fényét fejük fölül a hatkarú porceláncsillár. Aztán visszaült bőrhuzatú karosszékébe, s nem szólt egy szót sem. Néhány percig kínosan hallgattak. A fiatalasszony okker-zöld kockás szövetrohában volt, mely nagyon jól illett gesztenyeszínű hajához. Kissé széles, fehér arcára felülről hullt a fény, úgy hogy mély árnyék képződött az álla és mellei alatt, ami még teltebbnek mutatta. Béla kissé szórakozottan nézte a szép, erős asszonyt. Tudta, hogy a vegyiüzemben dolgozik. Vajon mit tesz egész nap? Az ilyen nők, gondolta, könnyen elhíznak, ha ülőmunkát végeznek. Aztán Domokosra pillantott. Most kissé félt ettől a nem nagyon vállas, de keményarcú, szőke sörényű munkástól. Alapjában vonzódott hozzá, tavaly is sokszor jártak együtt halászni, míg itthon volt; de most attól félt, hogy a villanyszerelő apjához hasonló sima csirkefogót lát benne.

– Hát kérem, nagyon sajnáljuk a szegény néni halálát... – szólalt meg Domokos végül. Kényelmetlenül érezte magát, kissé felemelkedett, és két kézzel arrább tette a székét. – Fogadja részvétünket.

– Nem nézed meg Erzsókat? – fordult Pintér a fiához. Béla csak intett, hogy nem megy.

Az asszony köszörilte a torkát. Aztán ő is igazított egyet a székén, közelebb ült az urához. Pintér megrengő szemmel nézett a szoba másik sarkába. Taktikát változtatott Domokosékkal.

– Azért jöttünk – kezdte ismét a férfi –, hogy beszéljünk komolyan a szobáról. Maguknak fölöslegessé vált, nekünk pedig nagyon szükséges. Holnap beadjuk

a lakáshivatalhoz az igénylést. Szeretném, ha meg tudnánk egyezni. Megfizetnék a lakbért.

– Mit akar? – mondta Pintér kissé unott és szenvedő arccal. – Azt mondja, holnap beadják az igénylést. Most mit akar még?

– Azt akarom, hogy intézzük el magunk közt. Mit járunk a lakáshivatalhoz, ha nem kell. Megegyezünk, és bejelentjük csak. Szeretném, ha megértene, s nem kéne a hatósághoz forduljunk.

Elhallgatott, és szilárdan nézett Pintérre. Domokosné is rábámult, Béla szintén az apja arcát kutatta. Pintér végül is nem bírt hallgatni.

– Nem egészen tapintatos dolog – mondta messzire nézve –, hogy az embert ilyesmivel zavarják éppen a temetés napján. Olyan váratlanul ért, és még annyira le vagyok sújtva...

Ekkor Domokosné felugrott.

– Szégyellje magát! Még hogy váratlanul jött! Tán én csináltattam sírkövet az anyámnak, még a halála előtt? A temetőben tudtam meg, miféle emberek maguk!

– Anyám csináltatta – szólt közbe nyersen Pintér,

– Hagyjon beszélni! Tudja, kivel van dolga? Ez az ember nem akarta beadni az igénylést, amíg él a vénasszony! Azt mondta, hogy adhassam be? Még azt hinnék, hogy várom, mikor hal már meg. Maguk pedig már a sírkövet is megcsináltatták!

Domokos felállt, és kézen fogta hadonászó feleségét. Nem szerette, ha Ilonka – bár jogos indulatában – úgy viselkedik, mint valami rossz néember.

– Hadd csak el, kedves. Pintér úr, beszéljünk okosan. Maguknak nincs joguk ekkora lakáshoz. Nekünk

a szoba szükséges; ha nem egyezünk meg, elveszi maguktól a hatóság.

– Miféle hatóság? – állott fel Pintér. – Mit vesz el tőlem? Itt a nővérem lakik. A másik szobában én a feleségemmel. A harmadik a fiamé. Mihez nincs jogunk?

– A harmadik szobához... – szólt közbe Béla, kissé talán mesterkélt közömbösséggel. – Holnap kijelentkezem végképp. Úgyse vagyok sohase itthon.

Nem nézett Domokosékra, lassan cigarettára gyűjtött. Ebben a pillanatban megint kopogtattak, s a kinyíló ajtóban megjelent Fülöpné, az egyik földszinti helyiséget bérlő kozmetikusnő. Pintér elkékült arccal meredt Bélára, de hirtelen zseniális megoldás villant eszébe. Fújhattok a plattenbe, gondolta ugyanezekkel a közönséges szavakkal, és lecsillapult a mérge.

– Kezét csókolom, fáradjon beljebb – szólt Fülöpnének, majd Domokosékhoz fordult. – Kérem, nincs mit tárgyaljunk. Forduljanak a hatósághoz, ahogy gondolják. Magának pedig, kedves Domokosné, nem állnak jól az erős kifejezések. Béla, légy szíves kísérd ki a vendégeinket.

*

Május második szombatján, egy szomorkás, szokatlanul sötét koradélutáni órában Pintér együtt ült nővérével és feleségével a megterített asztalnál. Erzsóka hallgatag volt és kedvetlen.

Már napok óta egyfolytában esett az eső. Pintér és Ágota, mint akik saját házuk biztos fedele alá húzódnak, s nylonköpenyben meg kalucsniban járnak az utcán, nemigen törődtek a vigasztalan idővel. És a szobákban borongó homályt sem érezték nyomasztó-

nak, mint Erzsók. Felőlük akár ki se derült volna he-
tekig, semmi sem változtathatott pöfeteg elégedett-
ségükön.

A házat teljes egészében megszerezték maguknak. Margittal megegyeztek, mert a gyámoltalan asszonyt könnyű volt rászedni, különösen hogy egyetlen volt a testvérek közül, akit valóban megdöbbsentett édes-
anyja halála. Még ottmaradt néhány napig a temetés
után, aztán hazautazott huszonötezer lejjel kis bőrönd-
jében. Ebből tízezret az Erzsóka lakásáért kaptak
Pintérek, s ötezret kölcsönöztek a kis özvegyasszony-
tól: ennyit tett félre a nyugdíjából, mióta rendszere-
sen megkapta. Erősen remélték, hogy ezt a kölcsönt
sohase kell megadni. A további tízezret pedig szintén
kölcsönkapták Hatházi úrtól, aki egy piszkos, de jól-
menő kis maszek-bazárral költözött az egyik földszinti
helyiségbe; Fülöpné helyett, akinek Pintér udvariasan
felmondott. Az új bérlő – egy sovány és ravaszképű
emberke – felajánlotta Pintérnek, hogy nem kell pénz-
ben visszafizetnie a kölcsönt, megegyezhetnek, ha ke-
zére dolgozik, mint a Textil- és Rövidárú Elosztó fő-
könyvelője. Mert Pintért hivatalában is előléptették.

Most, hogy a rendszer bizalmába fogadta, valóság-
gal szarvai nőttek. Sikerült bejelentenie két hamis al-
bérlőt a lakásába, két diáklányt, akik mindig „éppen
egyik szomszéd nagynénjüknél vendégeskedtek” s je-
lenlétüket a lakásban csak néhány tüntetőleg előkészít-
ett diákhelmi jelezte. Ez az ötlet a temetést követő
estén jutott eszébe, s a lakáshivatal, mivel nem is-
merte a tényállást, visszautasította Domokosék kér-
vényét. Pintér most már pimaszul és lenézően beszélt
a villanszerelőkkel. Rajtuk és Bélán kívül – aki
valóban kijelentkezett – még csak egy ember utála-

tát kellett elviselnie, s ez Szabados volt, a Margit férje, aki goromba levelében vetette a szemére, hogy meglopta őket.

Most tehát az esős májusi délután félhomályában elégedetten ültek az asztalnál, és szórakozottan figyelték Erzsókat, aki szedni kezdte az asztalt. Ekkor csengetés hallszott az előszobából. Erzsóka kiment, és Ágota is utánamozdult, hogy lássa, ki jön, hova vezessék. Csak a postás volt.

– Tessék – adott Pintérnek egy levelet Erzsók.

– De hiszen ez neked szól – nézte az öccse figyelmesen a borítékot. Fejét lehajtotta, és enyhe, alig észrevehető mosolyt morzsolat el ajkán. – Tessék, olvasd el.

Ágota elfordult, hogy el ne kacagja magát. A kis özvegy nem vette észre. Hitetlenül fogta kézbe a levelet, leült, mert reszketni kezdett, és halvány, kékes kezével a ragasztást bontogatta kínlódva.

– Olvasd már – sürgette Pintér. – Valami fontos?

– A-azt hiszem – dadogta Erzsók, majd hirtelen erőt vett magán, és folyamatosan, de reszkető hangon olvasni kezdett:

„Olaszország Nagykövetsége, Bukarest. Kelt 1953. május 6. Mélyen tisztelt asszonyom! A pápa őszentsége megbízásából tartom szerencsémnek közölni, hogy boldogult férjét, néhai Kovács Jánost folyó év április 29-ikén, Rómában, ünnepélyes keretek közt szentté avatták Forgalmista Szent János néven. A pápa őszentsége elrendelte a vasutasok védőszentjeként való imádását valamennyi katolikus országban. Kérjük, foglalja kegyes imáiba nevünket. Mély tisztelettel: Carlo Filotti helyettes konzul. Őszentsége XII. Pius megbízásából.”

Ágota az asztalra borult, és tenyerét harapdálta, hogy a viharos kacagás ki ne törjön belőle. Két kövér válla görcsösen rángatózott. Pintér köhögést színlelt, megizzadt bele.

– Ugye tudtam, ugye jól tudtam... – suttogta könnyes szemmel Erzsóka. – Ó, most már minden jól van, ó csak hogy megértem egyszer... Ne sírj, Ágota lelkem, én mindig tudtam, hogy így lesz. Jaj, hol a kabátom, futok gyorsan a plébániára...

– Ebben az esőben? Mit gondolsz!

– Persze! Mit számít?

– Nem mehetsz, Erzsók. – Pintérnek elpárolgott a nevetetnékje. – Ilyen szörnyű időben...

– Hol a kabátom? – ugrott fel Erzsók, és lelken-dezve futott ki a konyhába. Arca gyerekesen sugárzott.

– Örültség! – mondta Ágota. – Ne hadd, hogy menjen. Még baj lesz ebből a levélből. Jaj, Forgalmista Szent János!... Jaj, de remek volt... – Kacagott, már-már kínlódva, oldalára szorított kézzel.

– Nem foghatom le – mondta Pintér, és idegesen felugrott. – Legalább a levelet ne vigye magával. Elveszem tőle!

– Akkor idehozza a papot!

– Hadd csak, hogy hozza. Mi akkor aztán letagadjuk az egészet. Érted? Letagadjuk, és azt fogják hinni, hogy ő találta ki; megmutatjuk az egész levelezését... Akkor pedig szépen bemegy a diliházba! Megyek, elveszem tőle.

Ágota egyedül maradt a szobában. Lustán felállt, és átment a díványra, még egy adagot jóízűen, gondtalanul nevetni. Igazán, nem is gondolta, hogy Ákos ennyire jól fogalmazza meg azt a levelet. Egyre inkább rájött, mennyi rejtett képesség bujkál a férjében.

Most már, hogy pénzszerző félisten lett belőle, egyre inkább tisztelte, nem mint néhány hónappal ezelőtt. Aztán a sógornőjére gondolt. Nem, sajnos hihetetlen, hogy emiatt beutalják az ideggyógyintézetbe. Pedig neki is eszébe jutott, még mikor felfedezte a levelezését. Mert ő jött rá először a családból.

Akkor történt, a temetés utáni estén. Ákos visszavonult Margittal, hogy a szerződésről tárgyaljon, ő pedig Erzsókkal, miután elmosogattak, visszament az első szobába. Sógornője már vacsora előtt felébredt, nagyon friss volt és élénk, s nem hozta szoba a délután lezajlott szertartást, sem azt, hogy emlékezne rosszullétére. Ott volt Béla is a szobában. Ágota már értesült a fiú makacsságáról; szelíden és anyailag akarta megkörményékezni, halkan beszélgettek, miközben Erzsók valami levelet másolt. Béla azonban hallani sem akart az ügyről, s hogy elhallgattassa, nénjéhez fordult.

– Mit másol, Erzsóka néni?

Az özvegy készségesen felállt, és a papírral a kezében odajött hozzájuk. Szeme értelmesen csillogott, de ez csak amolyan felületi értelmesség volt.

– Tudod, lelkem – mondta Bélának –, már vagy harminc éve minden héten írok Rómába. Van egy régi kérésem, addig fogok irkálni, míg csak a pápa nem teljesíti. Hallgassátok csak! – Felolvasta levelét, melyben meggyőzően elmagyarázta, hogy férjét azért kell szentté avatni, mert egy hétig kimondhatatlan boldogsággal ajándékozott meg egy bűnös és arra érdemtelen lányt. A levél hosszú volt és megrázó, mert valami mélységes fájdalom sikongott benne. Erzsóka azt is elmondta, hogy már vagy húsz éve állandóan ezt a régi változatot másolja.

Béla hirtelen felállt, és kiment a konyhába. Ágota utánasompolygott. A fiú háttal állt felé, s ő hogy kedvező hangulatot teremtsen, mert folytatni akarta a rábeszélést, odament, és kuncogva oldalbabökte.

– Dilis az öregasszony!

– Hogy beszélhetsz így? – toltta el a fia magától.

– Tudod, hogy én nem hiszek, materialista vagyok; ezenkívül orvos is vagyok, akinek az egész csak.. kóreset. De nem lehet, érted, ez a szenvedés... – Elcsuklott, nyilván sírás fojtogatta.

Ágota megvetően hagyta faképnél. Nem szégyenkezett, inkább dühöngött. Nagyképű taknyos! Most, hogy a díványon feküdt és végiggondolta Erzsóka történetét, újból elfogta akkori mérge.

Közben visszajött Pintér.

– Na, elment. Alig tudtam elszedni tőle. Elrontotta a multságunkat. Nem baj, csak menjen, most aztán lerázzuk a nyakunkról. Ha idehoz valakit, nem tudunk semmiről, akármilyen cirkuszt is rendez. Érted, Ágota? Nem szeded le az asztalt?

– Majd mindjárt – dünnyögte lustán az asszony. Pintér leült a dívány mellett álló kis taburettre, és kibámult az ablakon. Odakinn felszakadt a felhőzet, kisütött a nap, s a hosszas, többnapos borongás után szokatlanul éles fény szaladt a szobába. Hirtelen derült. Szél támadhatott valahol, mely átmenet nélkül vitte el a felhőket. De Pintért ez nem érdekelte.

– Beszéltem délelőtt Győrfivel. Láta már a házat kívülről; azt mondja, tetszik. Megígérte a száznyolcvanezret. Majd eljön és megnézi, s akkor futva megad kétszázat. Ne félj, van pénze, állatfelvásárló volt... Ügyesen kell eljárnunk! Ha Erzsókától megszabadulunk, nekünk elég lesz két szoba konyha. Persze ben-

nebb, a belvárosban szeretném. Azt kapunk száz-száz-húszezerért. A maradéknak felét aranyba tesszük, felét megforgatjuk valahogy. Sok ötletem van... Látod, a mai világban is lehet szerezni, csak sütnivaló kell hozzá.

Arcára kéjes, bágyadt kifejezés ült.

Ekkor, a beálló csendben, autó túlkölése hallatszott fel az utcáról. Pintér felállt, és kinézett: Hatházi volt apró, divatjamúlt kis autójával. A nyeszlett emberke kiintett a kocsiból; vidám volt, és pompásan illett nevetséges gépkocsijához.

– Itt van Hatházi. Azt hiszem, hozza.

Ágota értette. Pintér kisietett a szobából.

Odakinn nedves volt minden. A fákról, a fűről esőcseppek szivárogtak lefelé, s délutáni napban ragyogtak. Domokosné az ablakait törölte, melyeket bemázolt az esővíz. Lassan mozgott és idétlenül egy kissé, mert már az ötödik hónapjában volt. Ott ácsorgott mellette a kislánya. Pintért kellemetlenül érintette, hogy künn van ez a fehérnép: előtte kellett cipekedniük. Hatházi két bekötött papírzsákot rakott ki az autójából. Merészen lekiáltott a tornácról:

– Na, itt van a kenyérhaj?

– Igen! Jöjjön, vigyük fel!

Pintér leszaladt, és felkapott egy zsákot. Hatházi a másikkal ment föl előtte. Miközben szuszogva igyekezett utána, megdicsérte magát a kenyérhéjas ötletért. Hogy is gondolt rá? Valahogy olyan volt a zsákok külső formája. Mit érdekli az Domokosnét, mire nekik kenyérhaj? Fő, hogy ne tudja. Ebben a pillanatban azonban a zsák beleakadt a korlát vasába, s hosszan végighasadt. Csillogó, ötvenbanis nagyságú gyöngyházgombok zuhogtak ki belőle. Pintér halottsápadtan állt meg.

Domokosné harsányan, kárörömmel kacagni kezdett.

– Gurul a kenyérhaj, Pintér úr!

A gombok pedig futottak, ugráltak le a lépcsőn, pattogva és csattanva, ezüstös fényeket lövellve a ragyogó naptól; gurultak és folytak a zsákból, hiába kapkodott eszeveszetten utánuk.

*

Egy hetet bénult félelemben töltöttek. Pintér alig mert bejárni a hivatalába. Hatházi minden nap tízszer is feljött, és újra meg újra megbeszélték, mit valának, ha lekapják őket. A második héten már reménykedni kezdtek, s végül, hogy nem történt semmi, lassan elmúlt a félszük.

Pintér tovább hordta az adatokat hivatalából: mikor, hova, milyen áru ment. A bazáros utolsó darabig felvásárolta a ritka árucikkeket, melyek csak néhány hét múlva jelentek meg koszos boltjában, egyenkint és kétszeres áron. Osztozkodott Pintérral, s a főkönyvelő szépen törlesztette az adósságát. Közben kinézett magának egy eladó házat, s megalkudott a vételárban. Nyolcvanötezer lej tiszta nyeresége lesz. Győrfi, az állatfelvásárló végül is megígérte a kétszáztezret a házért. Napok kérdése volt, hogy megkötik a szerződést. Pintér elhatározta, hogy kifizeti Hatházit, és önálló spekulációba kezd. Feje főtt a tervektől, tele volt vággyal, bizakodással, agyafűrt számításokkal.

Néhány hónap telt el azóta, hogy a sírkőkészítő előtt megtorpant. Azelőtt talán ember volt, akkor azonban elcsúszott, és egyenletes gyorsulással hullt, a szabadesés törvénye szerint.

Azt hitte, rendkívül boldog. Ágota is ugyanazt hitte magáról. Pedig csak Erzsóka volt boldog közülük,

akit a plébános nem világosított fel a tréfáról. El se ment a levelet látni. Nem akart egy túlbuzgó hívet és havi ötven lej önként ajánlott adományt elveszíteni. Erzsóka pedig nem tudott betelni földöntúli boldogságával.

Egy napon Pintér vidáman, füttyörészve ért haza. Új, vakmerő tervek jártak az eszében. Ágota az előszobában várta. Ajka fehér volt, kezében papírlapot gyűrögetett.

– Elvették! Elvették a házunkat! Itt van a végzés. Igazolni kell mindent. Államosították a házat...

Pintér megszédült, az ajtófélfának támaszkodott. Ijesztő szürkeség kavarodott föl előtte. Aztán egy arcot látott: Domokosnét, amint kacag, mikor a gombok gurulnak. Egyszer csak megjelent Domokos is mellette, mögöttük Béla; s akkor alájuk és följük, melljük és mindenhova ismerős és ismeretlen arcok torlódtak, egymásba és egymáson át rohanva, ferde és szédületesen forgó, fenyegető síkokban. Éles zúgás sívított a fülébe.

Mikor magához tért, a szalonban ült egy fotelben, és Erzsóka állt előtte. Vizes borogatást akart a fejére rakni.

– Nem tudtam – hadarta ijedten –, nem tudtam, hogy így a szívedre veszed. Hiszen nem kell kiköltözni belőle... De ha annyira sajnálod, hát én, én írok a pápának...

– Ostoba vén szipirtyó – mondta fáradtan Pintér.

– De miért, Ákos? Látod, elintézte a másik ügyet is...

– Ostoba vén szipirtyó – mondta még egyszer, eltorzult arccal Pintér. – Nem jöttél még rá, hogy én írtam azt a levelet?